

A lelőhelynek a vezeték nyomvonalába eső szakaszát teljesen feltártuk. A leletanyag a nagykanizsai Thúry György Múzeumba került.

KVASSAY JUDIT

14. Balatonőszöd, Temetői-dűlő

(Somogy megye) R, B, LT, A, Kö

A részletes tanulmányt lásd a 43. oldalon!

BELÉNYESY KÁROLY – HORVÁTH TÜNDE

15. Balatonszárszó, Kis-erdei-dűlő

(Somogy megye) U, R, A, Á

A 2002. április 2. és november 29. között végzett ásatással 44 375 m² területet tártunk fel (M7/S-8). Szelvényeink közvetlenül kapcsolódtak a már feltárt területekhez, célunk a középső neolitikus település veszélyeztetett részének teljes megkutatása volt. A 2002-ben feltárt terület döntő hányada a dűlő K-i oldalán fekszik, a 2001. évi feltárás területe és a fennsík keleti pereme között. Teljesen feltártuk a csomópont délkeleti részét, É-i irányban egy 25 m széles sávban elértük a kisajátított terület határát. A dűlő DK-i, K-i és ÉK-i részén az ásatás egy összefüggő, kb. 38 000 m² nagyságú területre terjedt ki. A nyugati részen kb. 6400 m² a feltárt felület nagysága.

Megtaláltuk további 16 újkőkori ház maradványait, ezzel a lelőhelyen feltárt, a vonaldíszes kultúrkörhöz köthető épületek száma negyvenre emelkedett. Kiástuk a neolitikus sánc újabb 40 m hosszú szakaszát, megfigyeltük a sánc 4. és 5. bejáratát. Előkerült összesen 24 neolitikus sír, több újkőkori halottat melléklettel: díszített kerámiával, csonteszközökkel, kovapengékkel temettek el. A középső neolitikus kerámiaanyagban dominál a dunántúli vonaldíszes kultúra Keszthely csoportjának leletanyaga, de az ásatás ÉK-i részén markáns korai vonaldíszes leletanyag került elő az objektumokból. A nagyszámú pattintott kőeszköz döntően bakonyi radiolaritból készült, előkerült sok őrlőkő és tíznél több kőbalta is.

A K-i felületen megtaláltuk a rézkori Balaton-Lasinja kultúra két gödörkomplexumát. A plató Ny-i részén egy félig földbe mélyített avar házat, több avar kemencét, egy fülbevaló mellékletes avar sírt, és a korszak sekély árkait tártuk fel. Az avar leletanyag 7. századi. Előkerült Árpád-kori verem és kemence is, az ásatási felületet egy nagy és több kisebb, sekély középkori árok szelte át, rendszerint csekély leletanyaggal. Az avar és Árpád-kori objektumokból további kisszámú fémtárgy: sarló, nyílhegy, vaskés látott napvilágot.

Feltártunk közel 2000 telepobjektumot, melyek nagy része gödör, kb. 500 cölöplyuk a neolitikus házakhoz tartozik. Említést érdemelnek továbbá a neolitikus házakhoz tartozó hosszanti árkok. A 7 kemence, egy kivételével, őskorinál fiatalabb.

Munkatárs: Fábrián Szilvia.

OROSS KRISZTIÁN

16. Balatonszárszó, Poszthomoki-dűlő

(Somogy megye) U, Á

Balatonszárszó határában, az úgynevezett Kis-erdei-dűlő területén az MTA Régészeti Intézete a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatóságával együttműködésben 2000 szeptembere óta végzi az M7-es autópálya csomópontjának megelőző feltárását. Az itt folyó kutatás során került látókörünkbe a feltárástól mintegy 500 m távolságban lévő Poszthomoki-dűlő területe. A Kis-erdei-dűlő platójának É-i nyúlványaként kiemelkedő, a Balaton felé lejtő dombon, ásatási felületeink légi fotózása során olyan anomáliákat észleltünk, amelyek az ismert és részben feltárt neolitikus és középkori jelenségek közelében újabb, eddig ismeretlen lelőhelyet ígértek. A dombon folyó intenzív mezőgazdasági művelés alkalmat adott ennek megerősítésére. A mélyművelés (szántás és tárcsázás) során rendre előkerülő emberi csonttöredékek alapján a dűlő területén egy temető fekszik, amely az erózió és a mezőgazdasági művelés miatt folyamatosan pusztul. A temető korára utaló leletanyag ugyan nem került elő, de a topográfiai helyzet, a mellékletek valószínűsíthető szegénysége és a feltételezett sírok légi fotó alapján kikövetkeztethető tájolása alapján azt feltételeztem a 10–11. századra kelteztük.

2002. szeptember 16. és október 7. között a dombtetőn kijelölt mintegy 200 m² területen szondát nyitottunk. Az 5×5 m-es szelvényekben az átlagosan 30–40 cm vastagságú humusztakaró alatt a meszes, homokos löszben megjelentek egy korábbi aláforgatás ÉK–DNy irányú sávjai. Az ekenyomok tulajdonképpen szétzabdalták a temető viszonylag magasan – a lösz és a humusz határán – jelentkező, K–Ny-i tájolású sírjait. Az erős bolygatás ellenére szinte kivétel nélkül minden váz közelében sikerült feltárnunk annak mellékleteit, vagy annak töredékeit. Az elkeskenyedő és a pödörött végű hajkarikák (egy ezüst hajkarika kivételével bronzból) és az egyszerű bronz pántgyűrűk megerősítették a temető korábbi, 10–11. századra való keltezését. A kis felületen észlelt roncsolt sírok feltárása után ÉK-i és DNy-i irányba bővítettük a kutatásra szánt területet. A DNy-i szelvényekben fekvő csontvázak a korábbiakban leírtakhoz képest mintegy 20 cm-el mélyebben jelentkeztek. Kevésbé voltak megbolygatva, így lehetőség nyílt a fektetés, és helyenként a testet követő ovális sírgödör megfigyelésére és a jó minőségű antropológiai mintaanyag gyűjtésére. A felület DNy-i és ÉK-i szélén sikerült megfigyelnünk és feltárnunk összesen három, vaskéssel, illetve tűzkészéssel sírba helyezett férfi csontvázát. A mélyebben fekvő sírok miatt a megnyitott felületeket átvágtuk. Ennek során első szelvényünkben és annak DK-i határán három újabb csontváz került elő. Ezek feltárása során egy erősen meszes, köves ÉK–DNy irányú sávot(!) észleltünk, amelynek kutatása és funkciójának megnyugtató tisztázása végett, munkagép segítségével DK-i irányban újabb szelvényeket nyitottunk. Ennek során kiderült, hogy az általunk megfigyelt jelenség természetes eredetű homokkőkép-

zódás, amelyet az említett területen minden kétséget kizáróan sikerült tisztázni. Az itt folytatott földmunka során őskori (neolit) cserepek kerültek felszínre. A szondázás ellenére ezekhez kapcsolható objektumot nem sikerült feltárnunk. A kutatás során azonban újabb, a homokköves rétegbe vágott sírt figyeltünk meg és bontottunk ki.

A leletmentés során mintegy 260 m² területen 22 sírt tártunk fel és dokumentáltunk. A sírok a kis felületen folytatott kutatás alapján ÉK–DNy irányú sorokba rendeződnek. A fent bemutatott leletanyag alapján a sírok feltehetően egy nagyobb sírszámú úgynevezett köznépi temetőhöz tartoznak.

Munkatárs: Marton Tibor.

BELÉNYESY KÁROLY

17. Balatonszentgyörgy, Sport utca (Somogy megye) B, LT

A balatonszentgyörgyi vasútállomás és az adótorony közötti szakaszon optikai kábelfektetést végeztek, amely munkálatok érintették a Németh Péter által 1998-ban építkezés, illetve szennyvízcsatornázás közben leletmentett Határi-dűlő elnevezésű lelőhelyet.

2002. október 3–11. között építés közbeni megfigyelést, illetve leletmentést végeztünk a kivitelező költségére.

A kb. 30 cm széles, és 60 cm mély árokban a Sport u. 36., 38., 40. és a 42. sz. házak előtt kerültek elő szórványos, objektumhoz nem köthető őskori edénytöredékek. A Sport u. 44. sz. ház előtt a gyalogkapu és a garázs bejárata közötti részen az árokban paticsos törmelékes réteget lehetett megfigyelni.

A kutatható területen egy teknős aljú, árokszerű képződmény egy szakaszát sikerült feltárni. Az objektum betöltése vastagon paticsos, melynek egy része igen kemény, de nem összefüggő réteget alkotott. Értékelhető leletanyag az ez alatti fekete, kissé hamus rétegből került elő: nagyobb, bronzkori oldal- és peremtöredékek, egy pseudo-kantharos fül, kelta tál átfürt peremdarabja, egy csaknem ép korongolt kis bögre és egy szintén kiegészíthető, kézzel formált kis bögre töredéke.

KÖLTŐ LÁSZLÓ

18. Balatonudvari, Fövényes (Burka) (Veszprém megye) A, H

A Balaton-felvidék csatornázásával kapcsolatos földmunkák során a település Burka nevű részén eddig ismeretlen lelőhelyen késő avar és honfoglalás kori sírok kerültek elő. A feltárás a nyomvonal (38 méter D–É-i és 20 méter Ny–K-i) és ennek 5 méter széles sávjában történt. Ennek alkalmával 116 sír látott napvilágot, több esetben kettős temetkezéssel. A honfoglalás kori sírok nem bolygatták a korábbiakat. Két esetben késő avar kori sírban korábbi temetkezések feldúlt csontjai is elő-

kerültek. Ezt támasztják alá a 110. sír aranyozott ezüst, préselt, pajzs alakú veretei, amelyek mellett íjcsontok, pont-kör díszes bogozó, nyílcsúcsok stb. voltak.

Az ÉNy–DK-i tájolású avar kori sírok leletei a késő avar korra, valamint a 9. század elejére jellemzőek: két félgömbből összeállított gömbcsüngős, ovális karikájú gyöngycsüngős, többszörös S-végű fülbevalók, spirális, egy esetben köves gyűrűk, dinnyemag alakú és kásagyöngyök, orsógombok, huzalkarperec, csonttégely, vascsatok, kések, karikák, hiányos, öntött övgarnitúrák, tojások, állatcsontok, edények, egy esetben vaspohárka. Egy kivétellel a sírok rabolatlanok voltak. Egy esetben találtunk DK–ÉNy-i tájolású sírt (nő csecsemővel). Emelésre érdemes a 99. sz. kislánysír, amelyben a gyöngycsüngős fülbevalón, dinnyemag és kásagyöngyökön, orsógombon stb. kívül 7 db birkacontból készült asztragalosz is napvilágot látott.

A Ny–K-i tájolású (egy esetben K–Ny-i) honfoglalás és kora Árpád-kori sírok jó része melléklet nélküli volt, különösen a temető rész D-i szélén. Leletek: ezüstkarika és S-végű fülbevalók, gyűrűk, gyöngyök, kétélű nyílcsúcs. Kiemelkednek közülük az 5. (négyzetes átmeteszű nyakperec, gomb, gyöngyök, fülbevaló), a 7. (S-végű fülbevaló, gyöngyök, félhold alakú csüngő, gomb, gyűrű) és a 68. sírok (csavart huzalú nyakperec, gyöngyök levél alakú csüngővel, 4 db nagyméretű gomb, fülbevaló, gyűrű).

S. PERÉMI ÁGOTA

19. Baracs, római katonai tábor (Fejér megye) B, Rő

2002. július 1–19. között folytattuk le a baracsi római katonai tábor (Annamatia) feltárásának 4. ásatási kampányát a PPKE BTK és az Intercisa Múzeum közös munkájában keretében. Az idei ásatás során a tábor parancsnoki épületének a kutatását kezdtük meg. Munka közben derült ki, hogy az 1870-es években végzett Derecskey Lajos féle szőlőültetéskor a talaj rigolózása miatt a kőtábor római rétegei gyakorlatilag teljesen megsemmisültek 80–90 cm mélységig. Eddig a mélységig a római leletek keverten újkori mázas cserepekkel együtt kerültek elő. Az altalaj a többi, korábban már kutatott területtel ellentétben itt már 60–80 cm mélységben jelentkezett. A kőtábor principiájának a falai vagy teljesen kiszedettek vagy az alapozás legalsó kősora maradt csak meg. A parancsnoki épület udvar és a Vorhalle közti hosszanti falát (24 m) tárhattuk fel teljes egészében. Az alapozás habarcsba rakott apró kövekből állt, hasonlóan ahhoz, amelyet korábban Hóke L. írt le (ArchÉrt 2, 1870, 311–312, 170), ezért elképzelhető, hogy akkor is a principia falai kerültek elő. A fal északi sarkánál, tőle 1,1 m-re, vele párhuzamosan, azonos alapozási mélységű, a 4. alapozási kősorig megmaradt fal került elő, így valószínűleg a Vorhalle északi bejáratát találtuk meg. Az É-ra előtte levő területen a via principalis egy kis szakasza maradt meg 30–40 cm-es mélységben. A partfalhoz kö-